

УДК 811.161:378.147

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

*Пономарьова О.І., канд. пед. наук,
Ковальова А.В. (Харків)*

У статті розглядаються інтерактивні методи навчання іноземної мови професійного спрямування та впровадження у навчальний процес сучасних інформаційних технологій формування професійної іншомовної компетенції.

Ключові слова: інформаційні технології, комунікативна компетенція, проектна методика.

Пономарева О.И., Ковалева А.В. Инновационные технологии формирования иноязычной профессиональной компетенции. В статье рассматриваются интерактивные методы обучения иностранному языку профессиональной направленности и внедрение в учебный процесс современных информационных технологий формирования иноязычной профессиональной компетенции.

Ключевые слова: информационные технологии, коммуникативная компетенция, проектная методика.

Ponomaryova O.I, Kovalyova A.V. Innovative Technologies of the Professional Foreign Language Competence Formation. Interactive methods of teaching a foreign language for special purposes and implementing modern information technologies for the professionally-oriented language competence formation are considered in the article.

Key words: information technologies, communicative competence, project methods.

Сучасній стан міжнародних зв'язків України в різноманітних сферах, вихід її у європейський і світовий простір, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії потребують певних трансформацій і у сфері освіти, в тому числі й у галузі навчання іноземних мов.

Підготовка кваліфікованих спеціалістів у різних галузях суспільної діяльності, здатних орієнтуватися в необмеженому інформаційному просторі та використовувати здобутки науково-технічного прогресу, має велике значення для сучасного суспільства. Інтеграційні процеси вимагають від сучасного фахівця не тільки професійних знань, а й володіння іноземною мовою як засобом професійної комунікації для повноцінного обміну науковою інформацією, ознайомлення з новими технологіями та ділового спілкування.

Необхідність задовольняти сучасні потреби суспільства зумовлює пошук науковцями та викладачами нових ефективних форм і засобів навчання, зокрема у немовних ВНЗ. Удосконалення підготовки майбутніх фахівців неможливе без оптимізації навчального процесу і впровадження новітніх освітніх й інформаційних технологій та інтерактивних методик у процес профільного навчання іноземної мови.

Актуальність статті полягає у тому, що сьогодні, як ніколи раніше, роль іноземної мови постійно зростає, що зумовлює необхідність упровадження сучасних освітніх інформаційних технологій у практику вищої школи, подальшого аналізу можливостей використання інтерактивних технологій і дидактичних особливостей технологій навчання з використанням мультимедійних засобів у процесі викладання дисципліни “іноземна мова”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує наявність значної кількості наукових досліджень у таких напрямках: формування комунікативної компетенції (О.В. Романова, О. Черемиська та ін.); інноваційні підходи до навчання іноземної мови професійного спрямування (О. Андрущенко, І.С. Башмакова, О.І. Плотнікова та ін.); проектна методика (І. Зимня, І.П. Підкасистий, Є. Полат та ін.); інноваційні технології навчання (І. Дівакова, Л. Олійник, А. Нісімчук, М. Папагутіна, О. Пługатарьова, І. Серповська та ін.). Більшість науковців, розглядаючи різні аспекти проблеми використання новітніх інформаційних технологій у навчальному процесі, зазначають збільшення ролі електронних засобів навчання на всіх ступенях

процесу освіти та доходять висновку, що інноваційні технології викладання іноземних мов передбачають поєднання інтерактивних методів викладання з використанням технічних засобів навчання (комп'ютерних, мультимедійних, мережі Internet) [1: 58].

Мета цієї статті – розглянути особливості, можливості і перспективи використання інноваційних технологій навчання у процесі формування професійної іншомовної компетенції студентів немовних вищих навчальних закладів, а саме інтерактивних проектних методик навчання та засобів сучасних інформаційних технологій

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, основними напрямками оновлення змісту вищої освіти є: особистісна орієнтація системи освіти, пріоритет національних цінностей, забезпечення якості освіти на основі новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики. Формується тенденція до посилення комунікативної спрямованості навчального процесу, його наближення до реального процесу спілкування. Для більшості фахівців у сфері викладання іноземних мов інноваційність розглядається як комунікативність. Отже, методичним змістом сучасного заняття з іноземної мови має бути комунікативність та формування у студентів відповідної комунікативної компетенції, яка визначається як уміння ефективно застосовувати знання в різноманітних умовах професійного спілкування з різними комунікантами та здатність користуватися мовою залежно від конкретної ситуації [7: 65].

Найважливішою характеристикою комунікативного підходу є наявність автентичних матеріалів, тобто таких, які реально використовуються носіями мови. Автентичні тексти фахового спрямування є джерелом поповнення фахового термінологічного словника, предметом для комунікативно-мовленнєвої діяльності студента [8: 79]. Мовленнєва взаємодія тих, хто навчається, проходить за співучасті викладача в найрізноманітніших формах: парах, тріадах, невеликих групах, з усією групою. Для досягнення ефективності комунікації потрібно планувати її результат, визначати комунікативну мету співпраці та використовувати комунікативні завдання. Це передбачає дотримання комунікативних стратегій, які дають змогу досягти необхідного результату комунікації. В умовах професійного спілкування такими стратегіями можуть бути стратегії співробітництва з урахуванням фахових інтересів.

Для формування комунікативної компетенції – комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань, навичок і умінь, – викладачі іноземної мови використовують новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі, а саме: інтерактивні методи навчання іноземних мов, спрямовані на розвиток особистості, розкриття її творчого потенціалу. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що процес навчання організований таким чином, що практично всі студенти залучаються до процесу пізнання. Спільна діяльність у процесі пізнання та засвоєння навчального матеріалу означає, що кожен вносить свій особливий індивідуальний внесок, йде обмін знаннями, ідеями, засобами діяльності.

Інноваційні методи навчання іноземних мов, які базуються на гуманістичному підході, створюють передумови для ефективного поліпшення навчального процесу у вищих навчальних закладах. Основними принципами сучасних методів є: рух від цілого до окремого, орієнтація занять на студента (*learner-centered lessons*), цілеспрямованість та змістовність занять, їх спрямованість на досягнення соціальної взаємодії при наявності у викладача віри в успіх своїх учнів, інтеграція мови та засвоєння її за допомогою знань з інших галузей наук. У сучасній методиці існують різні варіанти цього напрямку – “Whole Language Content Approach”, “Cognitive Approach”, “Content-Based ESL Program”, “Cognitive Academic Language Approach”, “Co-operative Learning”, “Interactive training” та інші. Важливо, що інтерактивні методи навчання можна застосовувати практично для всіх видів навчання: аудиторного, заочного, дистанційного, в Інтернеті тощо. Під час інтерактивних занять викладач і студент знаходяться в рівних умовах, на одному рівні, викладач не викладає матеріал, а стає активним учасником дискусії, направляючи її у потрібне русло. Будь-які інтерактивні заняття корисні, оскільки вчать висловлювати свої думки і відстоювати свою точку зору.

В умовах професійно-орієнтованого навчання широко використовують такі методи інтерактивного навчання, як ділові ігри, дискусії, конференції, диспути, що імітують проблемні ситуації, притаманні реальній професійній діяльності фахівця. Професійно-орієнтований підхід до формування іншомовної професійної компетенції студентів пов'язаний з використанням особистісно-діяльнісного

підходу, основою якого є особистісно-орієнтована діяльність. Такий підхід ґрунтується на положенні, що особистість формується у діяльності та спілкуванні з іншими людьми. Впровадження особистісно-орієнтованого підходу досягається за рахунок диференціації, індивідуалізації навчання та використання нових навчальних технологій. Вони активізують форми навчальної діяльності, сприяючи спільній діяльності студентів для досягнення мети спілкування і вирішення імітованої фахової проблеми. Іноземна мова стає складовою вивчення самої спеціальності, розвитку професійних інтересів та готовності студентів використовувати здобуті знання в професійній сфері.

Однією з найбільш поширених інноваційних технологій навчання стає проектна методологія, що набула актуальності в системі вищої освіти у зв'язку з потребою підготовки конкурентоспроможних фахівців для сучасного ринку праці. Проектна діяльність та проектування комунікативних ситуацій дозволяють створювати конкретні моделі професійної діяльності студентів та сприяють умінню визначити шляхи особистої інтеграції у ринок праці. Проект також забезпечує опанування студентом навичок дослідника. Виконання проекту дозволяє учаснику інтерактивної взаємодії порівнювати власну діяльність з нормативною моделлю та визначати напрямки саморозвитку. Як педагогічна технологія, проект передбачає сукупність дослідницьких і проблемних методів навчання та інтегрування знань з різних наукових галузей [2: 45]. В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок і критичного мислення, вміння самостійно конструювати знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Це система навчання, в якій знання та вміння здобувають у процесі самостійного планування та виконання практичних завдань проекту.

Робота над проектом може проводитися індивідуально або в групі. Перевагою персональних проектів, орієнтованих на самостійну діяльність студентів, є формування дослідницьких та презентаційних умінь. Робота в групах розвиває навички співпраці, спонукає до творчого пошуку, що позитивно впливає на якість виконання проекту. Результати роботи в межах проектів можуть презентуватися у вигляді відео-презентацій, стіннівок, плакатів тощо. Викладач у процесі проектної діяльності виступає як координатор, консультант.

Для організації ефективної комунікації студентів викладачу необхідно володіти технологією грамотного застосування прийомів проектного методу, технологією формування груп, координування взаємодії груп, контролю якості та часу інтеракції. При виборі об'єктів проектної діяльності викладач також має враховувати рівень підготовки студентів і їхню зацікавленість. Отже, використання методу проектів у процесі формування іншомовної професійної компетенції дозволяє забезпечити студентів можливістю самостійного набуття знань у процесі розв'язання практичних фахових задач, які вимагають інтеграції знань зі спеціальності та іноземної мови. Проектна методологія дозволяє не тільки підвищити мотивацію процесу навчання іноземної мови професійного спрямування, але й знайомити студентів з алгоритмом проектної діяльності і формує особистий дослідницький досвід, що забезпечує розвиток професійної компетенції та відповідає соціальному запиту суспільства.

В умовах зміни змісту освіти, коли відбувається перехід від центричного підходу до компетентнісного, пріоритетна роль у навчально-виховному процесі надається інформаційно-комунікативним технологіям.

Інформаційні технології з їх потужними можливостями, з комплексом програм і устаткування, є частиною інноваційних технологій навчання іноземної мови. Сукупність технічних та дидактичних засобів дозволяє подавати навчальну інформацію у текстовому, графічному, звуковому, відео, анімаційному та інших форматах. Залежно від методичних завдань освітні мультимедійні технології можна поділити на програмно-методичні (методичні рекомендації, програми, тематичні плани тощо); навчальні (електронні підручники, словники, енциклопедії, довідники); контрольні (тестові та програми з оцінювання) [5]. Комплексне використання інформаційних технологій у навчальному процесі сприяє динамічності, інтенсифікації процесу навчання, забезпечує його диференціацію з урахуванням індивідуальних особливостей студентів, дає можливість у вигляді наочних образів представити складну іншомовну інформацію, відкриває доступ до нових джерел інформації. Завдяки інтеграції різних форматів інформації мультимедійні програмні засоби дають змогу імітувати реальні процеси, візуалізувати абстрактну професійну інформацію за рахунок імітації процесів. Створення

спеціальних програм для формування у студентів мовної компетенції у межах професійного спрямування, використання мережі Інтернет у навчальному процесі, розробка проєктів, презентацій з використанням комп'ютерних технологій та Інтернету допоможе мотивувати і зацікавлювати студентів у вивченні іноземних мов. Залежно від дидактичних цілей можна виокремити такі типи комп'ютерних програм, спрямованих на розвиток мовних навичок: навчальні, тренувальні, контролюючі, демонстраційні, імітаційні, довідково-інформаційні [6: 95].

Поряд з навчальними комп'ютерними програмами також використовуються електронні підручники, в яких інформація постійно оновлюється, що значною мірою сприяє ефективному самонавчанню. За допомогою електронних словників можна активізувати вивчення професійної лексики, тренувати мовні моделі. Доцільним, на наш погляд, може бути використання програм для підготовки фахових презентацій на заняттях з можливістю їх трансляції у мережі Інтернет. Інформаційні навчальні технології дають студентам не тільки можливість роботи в інтерактивному фаховому середовищі, а й можливість регулювати підбір програм за допомогою навчальних сайтів, які містять матеріал, розподілений за рівнями складності. Це дозволяє суттєво підвищити ефективність організації самостійної роботи студента з використанням різноманітних фахових джерел та здійснити якісний контроль виконання студентом тестових завдань за допомогою ресурсів спеціальних сайтів.

Формування іншомовної професійної компетенції в умовах глобальної комп'ютеризації неможливе без використання Інтернету, що дозволяє приєднатися до світової інформаційної спільноти, ознайомитися з останніми науковими дослідженнями, матеріалами наукових конференцій, провести пошук статті, реферату, поспілкуватися з носіями мови у режимі реального часу, використати мультимедійні програми для практичних занять та дистанційного навчання. Інтернет є найбільш популярним серед новітніх технологій завдяки швидкості та зручності пошуку необхідної інформації. Існує багато форм та можливостей організації занять з використанням ресурсів Інтернету, які роблять процес оволодіння іноземною мовою інтерактивним і цікавим. Серед методів, які активно використовуються у навчальному процесі, слід зазначити так зване комбіноване навчання

(Blended Learning), що об'єднує інтерактивні методики з інформаційними технологіями. Цей метод навчання з використанням комп'ютера, підручників та різних додаткових матеріалів стає все більш популярним у вітчизняних вищих навчальних закладах і досить вдало впроваджується в навчальний процес. Популярністю серед студентів користується робота з блогами або вебсайтами, що висвітлюють актуальні події у порталах відомих видань, де можна ознайомитися з потрібною інформацією, розмістити коментар [4]. Перспективи використання інформаційних технологій навчання передбачають участь у міжнародних відео-конференціях, мультимедійних презентаціях, фахових проектах, дистанційне навчання тощо.

Таким чином, інноваційні технології навчання, інтенсифікуючи процес здобуття знань, модернізуючи форми проведення занять, є важливою складовою формування професійної іншомовної комунікативної компетенції. Вони відкривають доступ до нових джерел інформації, активізують процеси ментальної обробки іншомовної інформації, надають нові можливості для формування професійних та лінгвістичних навичок, дозволяють реалізувати інтерактивні методи навчання.

Аналіз методичних джерел та практичного досвіду фахівців свідчить, що стратегії впровадження інтерактивного навчання іноземної мови спеціального вжитку, використання освітніх мультимедійних проєктів, оволодіння сучасними методиками роботи з Інтернетом, розробка електронних підручників для спецкурсів зі спеціальностей можуть бути напрямами подальших досліджень, хоча це потребуватиме зусиль від викладачів та сучасного технічного оснащення.

Застосування інтерактивних освітніх та мультимедійних технологій, професійно-орієнтованого та проблемного підходів до навчання з досягненням комунікативних цілей через фахову інтерактивну діяльність сприятиме подальшому вдосконаленню процесу навчання іноземної мови професійного спрямування та формуванню іншомовної професійної компетенції студентів немовних вищих навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко О. Англомовне професійне спілкування з використанням ІТ / О. Андрущенко // Відкритий урок. – 2012. – № 1. – С. 56–60.
2. Башмакова И.С. К вопросу о формировании умений профессионального общения у студентов неязыковых вузов / И.С. Башмакова // Вестник МГЛУ. – Вып. 477. – М., 2003. – С. 44–46.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Плугатарьова О.І. Використання Інтернет-контенту під час вивчення іноземної мови / О.І. Плугатарьова // Англійська мова та література. – 2011. – № 11. – С. 14.
5. Полат Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. Полат. – М. : Академія, 2000. – 272 с.
6. Пометун О.І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
7. Романова О.В. Модель формирования профессиональной компетентности учителя / О.В. Романова // Педагогика. – 2012. – № 2. – С. 63–70.
8. Черемська О. Формування мовної і комунікативної компетенції мовної особистості у вищій школі / О. Черемська // Вища освіта. – 2010. – № 12. – С. 63–72.